

Landskap: Blekinge Upptecknare: Sigfrid Svensson
 Härad: Medelstads Berättare: F. d. Kurator Carl Pettersson
 Socken: Elestads m Berättarens yrke: Kisebergs
 Uppteckningsår: 1951-55 Född år 1867 i Elestads m

Fägen om Mörrumsån och Ronnebyån, s. 1-2.
 "Fjälv"-sägnen om skogsmännen, s. 3.
 Bokstavsgåtar, s. 4-5.
 Belysningsmedel, s. 6-7.
 Nyttan vid ljusträng, s. 7.
 Åusgång, s. 8-9.
 Vällingklöckan på Djöholm, s. 10.
 Jakt på sjöfågel, s. 11.
 Klök gubbe, s. 12-13.
 Visa om den svåra stormen 1866, s. 14-16.
 Vrakvisa om den " " " s. 17-20.
 Väderleksmärken, vudspeål m. m. s. 21-23.

Sågen om Mörrumsån och Ronnebyån

“Det var två jätter, den ene skulle gräva Mörrums å och den andre Ronneby å. Och den som först blev färdig skulle fånga fisk, den skulle bli laefiske. Och den andre skulle fånga folk. Ronneby å höll på att bli först färdig. Men det märkte kvinnan till den jätte, som grävde Mörrumsån. Då for hon över till Ronnebyån och fick jätten där till att sätta sig i knät på henne och började komma honom. Och han somnade i knät. Och där satt de, till hon fick höra Mörrumsån susa, då reste hon sig och sprang. Då tog jätten sitt stumpsband och slungade en sten efter henne. Det var Lundvikastenen därhemma [i Gökalo], en stor rackare. Men det är godt om tax i Mörrumsån och många drunkna i Ronnebyån.”

Sågen om Djupafors i RonnebyånFOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

"Vid Djupafors skall Ronnebyån vara så smal, att den som är säker skall kunna hoppa över. Där skall vara lodräta väggar och så djupt, att där inte skall vara någon botten. Och så skall det ryktet ha kommit ut, att det var nån, som skulle försöka mäta djupet. Och då skall där ha kommit upp ett halva huvud. Och det skall ha statat:

"Mäter du mina väggar,
mäter jag dina läggas." "

"Själw"-sägner om skogssnuranFOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

"Det var en arbetare, som gjorde 'hänkar' [d. v. s. ^{vidle} hankar till gärdesgård]. Så satt han och värmden dem, så han kunde böja dem. Där kom skogssnuran, tog upp skjortarna och vände bakom till för att värma sig. Då tog mannen en hank och slog till henne i bakom. 'Jonte, jonte, mannen skallat mina kotte', skrek hon. 'Vad heter han', ropade jonte. 'Själw', sa mannen. Då skrek hon tillbaka, att hon hette Själw. Då svarade jonte: 'Har du själw gjort det, så får du själw ha't.'"

Bokstavsgåta

"Jag hörde den här gåtan bland ungdomen.
De hade mycket gåtor då, om de skulle gissa.

Jag vet en liten ting

i himmelen och på jorden

i öster finns det ej

i väster, söder eller norden,

det finnes ej i elden

men väl i eldens gnista

det finnes ej i träden

men uti trädens kvistar

en piga bär det högt

en jungfru längre neder

en prästen bär det ej

på kroppen eller kläder,

men den som nåden bär

att ballas en grevinna

ACC. N:R M. 14073:5.

hon bär det varje dag
i ringar och på fingrar.
Svar: bokstaven i "

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Behygningsmedel, Tran vid Gjöstring

De tog torsklever på flaskor, band en tråd om halsen och hängde ut om våramn i solen. Då smälte leveren och tranen användes till kyse. Hällde ut den på ett tefat eller blomsterkar och la i en veke av bomullsgarn.

Jag kan int komma ihåg annat än att den äldsta lampen vi hade såg ut som ett ljus med en liten pipa upptill med veke, som nidade ned till botten. Där var en krans nedtill, så att den såg ut som en ljusstake. Till den användes gasolja, som var mycket eldfärd. Jag var väl omkring 8 år, när vi fick den. Vad de hade förut vet jag inte. Efter ett par år fick vi av de små lägen fotogenlamporna utan kupa. Sen fick vi kuplampor, jag var väl då 11 à 12 år.

Den var av samma slag som användes än idag, fast mindre. Lampan med gasolja hade nog mer köpt, den var ovanlig.

Jag hörde, att där var de som skulle ha kört tran för lyse av sillgälar.

Vi tog nog inte vata på tran av torst-lever för lyse, men vi hade sådan vid ljustring. Då skulle det vata 'blege', kom då en 'kara' på vatnet, så stekte vi med tran, så märkte sig inte karran över."

[Vid ett annat tillfälle har samma sagesman berättat:]

"De första lamporna var av bleck, inget glas. Men hade 'gas' på dem, köptes i butikerna på en halvstopa flaska. Jag var väl 8 à 9 år, när vi fick vår första fotogenlampa."

Årsgång

"Uppre i min hemtrakt har de brukat gå årsgång. Min farbror och hans dräng gick årsgång. Och då fick de se farfar och ett litet barn, som farbror hade, sitta utan huvud. Och det stände också. Fast farfar fick leva ända till dagw före julafton. Han var 75 år då, så han hade slutat att lotsa, men han följde med ända en rösegel-skuta, som hette Vedina, som ägdes av Horskums. Skude lastats vid Hellinge och skulle till Malmö. Blev storm så båten kontrade, farfar och en dräng omkom, farfar blarade sig, han höll sig fast i båten. Det var innan jag var född, kanske omkring 1860. Någon hade kanske sagt till farfar om vad de hade sett, när de gick årsgång. För innan

82

de begav sig ästad, så kom till farmor, att
eftersom de ha sagt, att jag inte skulle
smaka julabröd i år, så kan du ge
mej en skiva nu. Farmor hade precis
bakat, så kom så, nej inte skär jag
upp nu av det nya brödet. Och så blev
det inte mer talat om det innan farfar
seglade ästad.

[Sagesmannens dotter, uppl. & hustru med-
delar, att sagesmannen även brukat att ärs-
gång skulle ske jul-, nyårs- och trettonafton och
vid slagningsen, de den som gick ärsgång
inte innan jula ha set gästent.]

Vällingblocken på Göholm

"De sa 'våle' om Göholm. De sa t. ex.:
'Jag ska gå till våle'. De sa om blocken
'Ring, ring, våle, kom gåv ind'. Nej, där har inte
varit annat namn än Göholm. 'Våle' det betyd-
de att det var fint folk som bodde där, det kom
av ordet välstånd. Innan det blev Göholm var
det delat på flera händer, minst på tre 'bona-
gärdar'. Puke inköpte det. Det ena stället
hette Gö."

H. Luv sill och blå välling
sur sill och blå välling
låt våle hund gå ind
Den hördes långt. De ringde på den när folket
var ute på marken och arbetade.

Jakt på sjöfågel

"Far sköt mycket sjöfågel: vildänder, 'aller', knipor, ejder; det var de mest-
nyttigaste. Svårast var ejdern. De gick liksom
stilla på stranden, gömde bakom isar eller
högar av tang. Han använde lockfågel, 'vätter',
en träskiva med påsat uppstoppad fågel.

Far berättade en gång i Bålehinge, att
han hade en utter, så att det första som det
var fågel eller fisk, varskodde uttern honom.

Klosh gubbe

"Det var en gubbe, som hette Sven Hansson, som bodde på Gö, en by som hörde under Göholm. Han var väl nioogstonda gammal med farfar, född på slutet av 1700-talet. Sven Hansson var fiskare. Han kunde mycket om han ville gagna det. Han kunde stamma blod, det kunde hans son Hans Svensson också. Han [d. v. s. sonen] tyckte många pengar på det. Betalt tog han väl inte, men han fick ju pengar. Han var väl en 10 år äldre än jag. Jag sa till honom, att det var dålighet de gjorde det med, men han sa, att det var rena gudsord.

De berättade, att det var drängar, som gått och skojat, när de gick från Göholm under stertorn. En kom i vägen för en lisa, så han fick nästan hela armen adskuren. Han sprang då till Sven Hansson och han stannade blodet genast.

Soren Månsson kunde också viga en män-
niska vid ett trä. Det gjorde han vid fars systers,
det var vid en ek. Hon började väl bli växt
[vuxen]. Hon kunde aldrig vara ifrån den eken.
Men då sa farfar, att han skulle bli hans,
Soren Månssons död, om han inte ändrade
på det. Men Soren Månsson sa, att han ^{inte} kunde
ändra det om inte trädet gravades om helt.
Han var förtjust i henne. Han var gift och hade
flera barn. De grävde inte upp det, men det
blev igen med fasten. Vad Soren Månsson
gjorde, visste han väl själv.

ACC. NR M. 14073:14.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

" 1866 den 7 november var det svår storm. Da-
gen hette Engelbrekt. Sen blev det ändrat någon
gång - när kommer jag int ihåg - till en dag i april.
Folk ville påstå att det var för att det brukade
vara så dåligt väder då i november. Där var
en visa om den svåra stormen:

Året 1800 och 66 därtill

den dagen heter Engelbert

jag Eder säga vill

Den 7:e i november

jag minns den dagen grann

vi gick oss ut att vaka

en var ifrån sin strand

Om kvällen klockan sex

så var det stilla lugn

men knips vid klockan tio

jag tror det var så där

sprang vinden på nordvästen,
den vinden svårast är,
med regn och hagelkurar
de föllo på oss ned
från herrans höga himmel
och på oss syndare.

En båt från Gö utgången
vars namn det Schirke* är
men var den kava strandat
det vet du Herre kär.

En man sin blev då borta
de andra återvann sitt liv
Gud hjälpe den kvinnan
som mistade sin man

Det skrivs i sin Dagens
till ost om Gösums strand
där drunknade ett antal
av fem och tjugo man.

* Den bygga
där båten la
till hade fått nam-
net Schirke bygg-
gan, nu är där
ingen.

Det är ungefär en mil. Det var en sjöman
som hette Per Larsson från närheten av Drags-
näs som skrivit visan. Jag kände honom. Jag
har aldrig sett den tryckt. Jag har lärt den
av andra som lärt den. Där var mycket mer.
Jag vet inte om han diktat flera. Detta var
ju en mycket rörlig visa bland befolkningen.
Det sjöngs av de gamla, kanske när de fått
lite till livs [d. v. s. starka drycker] och
de såg och talade om gammalt kunde där
var närm av de yngre som ej hört om det. Per
Larsson, ja, han hade varit världen runt
sevärd. Men om han själv fiskade 1866,
kan jag inte säga, men han var väl duk-
tig att dikta och sätta ihop. Så hade de
väl fått honom att skriva visan. Han var
mycket äldre än jag, hade stort långt skugg som
nådde ner på bröstet.

Vrakerisa

- 1 v. Den 7 i November jag minns den dagen grant
vi gingo ut att vraka var en ifrån sin strand
Det var år arton hundra och sextio och det till
den dagen heter Engelbrekt jag eder säga vill
- 2 v. Och vädret det var vackert till kvällen klokken sex
då börjar det att blisa en storm ifrån sydväst
vi måste emotaga den natten långt från strand
ty vi i mörkrets tjocka ej kunde söka land.
- 3 v. Vi sågo havets vågor som fashigt bröto ut
och många säkert tänkte det bliva nog snart slut
med detta usla livet som en vi leva i
o herre frids oss alla och ståt oss nädigt bi
- 4 v. Men merk nu var som kände i våra stormen jo
snö mennas sende från barn och maka här

sitt avskedd de anropa, och herre fräls vår själ
ty du för mig allena och oss bevara väl.

5v. En sådan storm som denna ej någon minnas ha,
som vida haver varit på haf så väl som land.
och regn och hagelburrer som fästigt störtas ner
från herrans höga himmel uppå oss syndare

6v vi tänkte återkomma som vi var vana vid
men annat fick vi veta ty stormen blef mer vid
Vid tiden klockan tio jag tror det var så der.
Spräng vinden på nordvesten den vind som väredar

7v och vågorna de vräckte så fasan spullt med gny
och vittra fadga stänkte högt upp mot himlens sky
dett sägs att dett är roligt för dem som plöja sjön
men låt dem blott försöka, att taga det sin lön
på havets vilda vågor som väva av och av

80 men lycklig vill jag skatta den som på landet är
och der sitt bröd får taga det vida bättre är
än så som vi får fara och söka efter vårt
frå hvets vida rynder det är ju ganska svårt

90 en knabb från Gö utgången, hans namn det Bräcker är
han blef till landet driven bland svåra vilda skär
två män de blevo döda två män de återvan sitt lif
Gud hjälpe de kvinnor som mistat sina män

100 och fyra män från Dagsnäs vi intet spott utaf
de lära också i havet fått sin graf.
Och alla voro gifta och henne hade barn
och vilken sorg och smärta kan tänkas efter var

110 en knabb från Sasemara som intet spott är
men var den haver landet det vet vår herre här
tre män ombord der voro den ene gifta är

som tog derifrån sitt afskedd som döden förmått ha

v 12 här även är många flickor vars fästeman var med
uti den svåra stormen vem undrar ed kon har
stor sorg och klagan svar var har jag nu min vän
gud låte honom komma till mig och him igen

v 13 det grämmer mig så svåra när jag nu tänker på
hur svårt det är för honom som far på böljan blå
som ofta ont får lida men det får ändå gå
blott han ser vid min sida sin glädje juta på

v 14 och gossen även tänker upå brusan sjö
ack om jag hemma vore och hos min fästemo
hur glad jag skulle vara ty dett långt bättre är
än att på havet fara bland faror och besvär

Väderleksmärken, Ordstav och ordspråk m. m.

"Det är ike konungens ord, allt vad drö-
ningen säger"

[Yttades spontant vid ett tillfälle, när sa-
mannen menade om ett fallet yttrande, att rätt
ordet icke sagt i saken]

"Ett gammalt ordspråk hemma var
'När man kommer i mäss halva
shall bondens kor halva' "

"Om 'röen' vid solnedgången drar sig åt
land blir det vackert för katten. Drar sig
'röen' åt sjön blir det oväder."

"Aftonrodnad vacker natt, morgnrodnad
väter hatt."

"Får stubben kott [d.v.s. snö] Annersmäs-
senast, så skall han ligga till värpsenast."

"Annersmäsedan och juladan skall ha
likadant väder, men jag har också hört
att Annersmäseshök skall ge julabrass"
[d.v.s. feost].

Bartolomeus

"De talade om Bartolomei flod, men något
mer har jag inte hört. Det är väl när som
helst [uppt. d. 22 aug. 1954]. Någon gammal
sa det i Blekinge också, men jag har hört
Här sägs det här i Kåseberga" [den senare uppgiften
säker]

Petter Katt

"När Peter Katt kastar sin hete sten i vat-
net, då börjar det bli varmare i vattnet. Här
glömt när det var. Det var allmänt tal därhem-
ma".

Om göken

"Om göken brukar sägas:
'När rågen är mogen, flyger han åt skogen
och några småfåglar uti näbben kan tar
och göken ropar: Du du, roligt nog till du.'"